Г. У. Чумакова

І УСЕБЕЛАРУСКІ З'ЕЗД І ЯГО РОЛЯ Ў ГІСТРЫІ БЕЛАРУСІ

Разглядаюцца ўмовы склікання І Усебеларускага з'езда і яго значэння для практычнага выпашэння пытання беларускага дзяржаўнага самавызначэння.

Ідэя склікання з'езда прадстаўнікоў ад беларускіх губерняў узнікла яшчэ вясной 1917 г. Пра намер яго правядзення было заяўлена беларускімі нацыянальнымі дзеячамі на нарадзе ў Маскве ў верасні 1917 г. Ажыццявіць ідэю дзяржаўнага самавызначэння Беларусі паспрабавалі прадстаўнікі беларускіх нацыянальных арганізацый: Вялікай беларускай рады (далей – ВБР) (выступала за незалежную дзяржаву) і Беларускага абласнога камітэта (далей – БАК) (выступаў за аўтаномію ў складзе Расіі) у снежні 1917 г. на І Усебеларускім з'ездзе. Ён павінен быў адкрыцца 5 снежня 1917 г. у Мінску, але змог сабрацца ў поўным складзе толькі 15 – 18 снежня, калі і пачаў абмеркаванне галоўнага пытання – арганізацыі краёвай улады і праблемы самавызначэння беларускага народа. На з'езд прыехалі 1872 дэлегаты, у т.л. 1167 з правам рашаючага голасу. З'езд заслухаў даклад А. Бонч-Асмалоўскага па зямельным пытанні, але адзінай пазіцыі па ім не выпрацаваў, адклаўшы яго вырашэнне надалей. Асноўная ж барацьба разгарнулася па формах нацыянальна-дзяржаўнага самавызначэння Беларусі і яе ўзаемаадносінах з Расіяй. З'езд прызнаў права беларускага народа на самавызначэнне і дэмакратычную форму кіравання. На ім выявіліся сур'ёзныя разыходжванні ў светапоглядзе і палітычных поглядах яго ўдзельнікаў, у прыватнасці паміж членамі беларускай сацыялістычнай грамады і прыхільнікамі БАК. Так, калі першыя выступалі за шырокую аўтаномію і нават незалежнасць, другія прытрымліваліся курса на захаванне саюза з Расіяй. На з'ездзе былі абраны яго Рада з 71 прадстаўніка розных партый і выканкам Рады. Пасля доўгіх дыскусій у ноч з 17 на 18 снежня была прынята рэзалюцыя: «Основываясь на своем праве на самоопределение, объявленном Российской Революцией, и утверждая демократический и республиканский строй в границах Белорусской земли, для спасения родного края, и предотвращения его раздела и отрыва от Российской демократической федеративной республики, I Всебелорусский съезд постановляет: незамедлительно создать из состава съезда орган краевой власти в лице Всебелорусского Совета крестьянских, солдатских и рабочих депутатов, который временно становится во главе руководства краем, вступая в деловые сношения с Центральной властью, ответственной перед Советом рабочих, крестьянских и солдатских депутатов». Першапачаткова бальшавіцкія дэпутаты прымалі ўдзел у з'ездзе, аднак пасля прыняцця ім рэзалюцый, не прызнаваўшых легітымнасць улады бальшавікоў, пакінулі сход. З'езд не паспеў завяршыць сваёй работы, бо быў разагнаны ў ноч на 18 снежня 1917 г. па загаду СНК Заходняй вобласці і фронта. Сілавая акцыя бальшавікоў супраць І Усебеларускага з'езда моцна падарвала давер беларускіх нацыянальна-палітычных сіл да савецкай улады. 18 снежня 1917 г. на падпольным пасяджэнні быў утвораны выканкам рады Усебеларускага з'езда, які стаў палітычным цэнтрам арганізацыі барацьбы супраць савецкай улады ва Усходняй Беларусі. А заключаны 3 сакавіка 1918 г. Брэсцкі мір, у адпаведнасці з якім Германія і РСФСР, не дапусціўшы да ўдзелу ў перамовах прадстаўнікоў Беларусі, падзялілі беларускія землі, стаў апошняй кропляй. Савецка-германскае пагадненне канчаткова пераканала лірадаў нацыянальнага руху ў неабходнасці стварэння незалежнай беларускай дзяржавы. Спробай ажыццяўлення гэтай ідэі стала абвяшчэнне ў сакавіку 1918 г. Беларускай Народнай Рэспублікі. Такім чынам, І Усебеларускі з'езд быў распушчаны не за спробу рэалізаваць права беларускага народа на самавызначэнне, а за спробу ліквідаваць савецкую ўладу і адхіліць бальшавікоў ад кіраўніцтва краем.

Спіс літаратуры

1. Кукса, А.Н. Первый всебелорусский съезд (5 – 17 декабря 1917 года) в истории белорусско-украинских отношений/ А.Н. Кукса // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки: научно-теоретический журнал. – 2008. – № 1. – С. 23 – 27.
2. Третьяк, С. Октябрь 1917. Как большевики брали власть на белорусских землях/ С. Третьяк [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://eurasia.expert/oktyabr-1917-kak-bolsheviki-brali-vlast-na-belorusskikh-zemlyakh/. – Дата доступа: 27.02.2018.

Чумакова Анна Владимировна, студент ФИТиУ БГУИР, cchumakova@mail.ru
Научный руководитель: Николаева Людмила Викторовна, зав.кафедрой гуманитарных дисциплин, к. и. н., доцент.